

uit de laatste decennia (olie-embargo tegen Zuid-Afrika, erkenning van de PLO en omvang van de ontwikkelingshulp) komen zij tot de voor actiegroepen weinig bemoedigende slotsom dat de regering eerder gevoelig is voor prikkels vanuit de internationale omgeving dan voor binnenlandse druk, ook al bestaat er een verbond tussen actiegroepen en politieke partijen.

De bijdragen uit de politicologische en juridische disciplines, die veelal theoretisch van aard zijn en nogal toegesneden op de actuele situatie, zullen de historicus minder bekoren. Maar de thematiek en de kwaliteit van de hierboven gesignaleerde opstellen bieden voldoende redenen om de bundel van harte aan te bevelen.

J. Bosmans

H. A. van Wijnen, *Willem Drees democraat* (Weesp: Van Holkema & Warendorf, 1984, 227 blz., f29,50, ISBN 90 269 4784 4).

Hoewel het reeds niet ontbreekt aan biografische literatuur van en over Drees sr. heeft Van Wijnen opnieuw de schijnwerper op zijn figuur gericht en dan met name op de periode vóór 1940, toen de latere minister van sociale zaken en premier nog wat minder bekendheid in ruime kring genoot. Bijna de helft van het boek bestaat uit een beeldbiografie die ruim tweehonderd foto's omvat, waarvan blijkbaar veel werk is gemaakt. Ongetwijfeld is het de auteur wel gelukt bepaalde aspecten van de vroegere loopbaan van Drees nader te belichten aan de hand van de beschikbare gegevens. We denken daarbij bijvoorbeeld aan de plaats van de stenografie in het leven van de beschrevene, aan Drees als Marx-kenner en aan zijn relatie tot Troelstra, speciaal in verband met het gebeuren van het jaar 1918. Wat de leerschool van de stenografie betreft, we vragen ons af of de schrijver volledig meent wat hij zegt aan het slot van dit gedeelte: 'De gemeente Den Haag heeft nooit een groter kenner van de gemeentepolitiek gehad, de Tweede Kamer geen groter kenner van het parlementaire leven, de ministerraad geen groter kenner van de politiek in al haar verscheidenheid dan Drees' (37).

Alleen al de aanwezigheid van P. J. Oud in de Staten-Generaal gedurende zovele decennia doet hier op zijn minst een vraagteken plaatsen. Hetzelfde geldt enigermate voor de boeken van Drees over Marx, die alle na zijn tachtigste jaar zijn geschreven en die ook Van Wijnen geen 'standaardliteratuur' acht (73). Niemand zal Drees serieus tot de vooraanstaande kenners van Marx en diens leer willen rekenen, die in organen als de *Nieuwe Tijd* of de *Socialistische Gids* de redactie voerden of hun bijdragen publiceerden. Drees behoorde tot het middenkader van de voormalige SDAP, waarvan velen een degelijke theoretische scholing bezaten. Te Den Haag speelde hij als federatievoorzitter en wethouder (van 1919 tot 1933) een voorname rol op stedelijk niveau, waarover dit boek nu juist weinig in details treedt. Toch is deze grootstedelijke wethoudersloopbaan het voorportaal geworden voor de latere leidende positie van Drees. In 1937 werd hij reeds ondervoorzitter van de kamerfractie als opvolger van Vliegen, naast zijn oud-collega als Haags wethouder J. W. Albarda.

Volkomen terecht merkt Van Wijnen op dat Drees in november 1918 tijdens het revolutie-beraad van SDAP en NVV te Rotterdam ook zijn duit in het zakje van Troelstra heeft gedaan en dat hij dit punt later nooit heeft verduidelijkt in zijn geschriften (89). Dat bij Drees sinds 1937 en vooral na 1945 in feite een breuk met

de geest van het marxistische SDAP-verleden heeft plaatsgevonden, wordt door de schrijver wel onderkend (90-91). Op dit punt is het boek scherper dan doorgaans gebruikelijk is in het kader van een zekere ophemelarij die vooral in confessionele kringen ten aanzien van de overigens in 1958 aan de kant gezette Drees bon ton geworden is. Met citaten uit de door hem aangehaalde literatuur springt Wijnen soms wat vrij om. Troelstra gebruikte bijvoorbeeld het woord 'christen-democraten' niet in zijn *Gedenkschriften, TV* (93). De term werd toentertijd zeker niet voor de confessionele partijen in het algemeen, hoogstens voor bepaalde splintergroeperingen gebezigd. Ook de verantwoording van de citaten in de notdn is vaak niet accuraat. Aan de SDAP wordt na 1918 een omvang van 'meer dan een kwart' van het kiezerscorps toegeschreven (84), later zelfs van 'een derde deel' (95 en 123). In werkelijkheid is zelfs de 24% nooit bereikt. Niet Colijn, maar Ruijs de Beerenbrouck was premier toen de mouterij op de Zeven Provinciën plaatsgreep (99). Bij de toelichting op de foto's komen ook onjuistheden voor. Nummer 53 kan niet uit 1939 stammen, daar F. M. Wibaut, overleden in 1936, erop voorkomt, en J. Oudegeest, voorganger van Vorrink, kennelijk nog voorzitter van de SDAP is. Vermoedelijk dateert hij uit 1933, toen Vliegen werd gehuldigd bij zijn vijftigjarig lidmaatschap van de Nederlandse socialistische beweging.

A. F. Meilink

J. Meyers, *Mussen. Een politiek leven* (Amsterdam: De Arbeiderspers, 1984, 331 blz., f39,50, ISBN 90 295 3113 4).

Dat geschiedenis leesbaar dient te zijn lijkt een voor de hand liggende richtlijn, al weten ook de lezers van dit tijdschrift dat daaraan niet altijd gevolg wordt gegeven. In elk geval is het boek van Meyers klaarblijkelijk geschreven met de prijzenswaardige intentie de lezer voor verveling te behoeden. Die opzet heeft geleid tot een resultaat dat van begin tot eind de aandacht vasthoudt. Dat dit boek daarbij menigmaal irritatie opwekt komt doordat het een voorbeeldige illustratie is van de stelling dat vlot schrijven nog geenszins hetzelfde is als goed schrijven.

Afgezien van de storende neiging tot zowel herhaling (zo krijgen we alleen al de eerste zestig bladzijden tot driemaal toe te horen dat Mussert door zijn vrouw 'Boems' werd genoemd) als tot het veelvuldig vooruit lopen op latere dramatische gebeurtenissen, hanteert Meyers een stijl die niet zelden al te uitbundig is. Zo wordt, om enkele voorbeelden te geven, de leider van de Germaansche SS J. H. Feldmeijer omschreven als 'een pafferige boef' (103), die 'op 22 februari 1945... het liederlijke leven [liet]' (220), terwijl Meyers procureur-fiscaal Zaaier, de man die in 1945 tegen Mussert de doodstraf eiste, vergelijkt met 'een koddebeier die een stroper voor heeft' (274). Enkele bladzijden daarvoor heeft Meyers zieh door de publieke belangstelling bij Musserts arrestatie laten inspireren tot de zinsnede; 'De menigte drong lynchgeil op' (267). De NSB-leider zelf wordt door de auteur afwisselend geassocieerd met 'Mickey Mouse' (109) en 'Kleinduimpje' (130): het is de stijl van een auteur die nadrukkelijk de behoefte heeft afstand te nemen van zijn onderwerp, daarvoor de verkeerde methode gebruikt, met als resultaat dat hij de indruk wekt zijn onderwerp niet serieus te nemen. Meyers' stilistische vrijmoedigheid bereikt een absoluut dieptepunt in zijn beschrijving van Musserts verhouding met diens bijna dertig jaar jongere nichtje Marietje Mijnlieff: 'Hij was achtenveertig en hij was ver-